

KULTUR- OG
LIKESTILLINGSDEPARTEMENTET
Postboks 8030 DEP
0030 OSLO

Deres referanse

Vår referanse
22/04915-2

Dato
13.01.2023

Høringssvar til ytringsfrihetskommisjonen

Vi viser til høringsbrev av 29. september om NOU 2022: 9 En åpen og opplyst samtale. Ytringsfrihet er en rettighet som er nært forbundet med Datatilsynets kjerneområde ved at reell ytringsfrihet avhenger av godt personvern. Følgelig har flere deler av utredningen med tilknyttede forslag til tiltak berøringspunkter med personvern.

I dette høringssvaret følger først en kort overordnet vurdering av utredningen, før utvalgte tiltak knyttet til kapittel 7, internett som infrastruktur for ytringsfriheten, kommenteres spesifikt. Vi velger å fokusere på dette kapitlet siden en fremtidsrettet politikk i møte med de globale strukturene som utgjør dagens internett vil kreve samhandling, diskusjon og avveininger som vil berøre forholdet mellom blant annet ytringsfrihet og personvern. Vurderingene knytter seg først og fremst til kommisjonens anbefalinger og tiltak vedrørende regulering av infrastrukturen som tilrettelegger for frie ytringer, snarere enn ytringene i seg selv.

Datatilsynets vurderinger

Det er vårt overordnede inntrykk at utredningen redegjør for og drøfter kompliserte spørsmål på en grundig og nysgjerrig måte. Kapittelet om internett som infrastruktur for ytringsfriheten er i tråd med dette helhetsinntrykket. Kommisjonen peker på internettets enorme betydning for ytringsfrihetens kår. Innledningsvis pekes det på at utfordringene som følger av en digitalisert offentlighet i økende grad angår en lang rekke politikkfelt, inkludert personvern (side 124). Kommisjonen avstår likevel som regel fra å gå inn i detaljerte drøftinger rundt personvern og viser gjennomgående til personvernkommisjonen som avga sin rapport 26. september 2022.

Det er både naturlig og forståelig at kommisjonen henviser til Personvernkommisjonen. Det er imidlertid Datatilsynets oppfatning at den underliggende forretningsmodellen som driver dagens internett, der digital aktivitet overvåkes og brukes som grunnlag for adferdsbasert markedsføring, har konsekvenser ikke bare for personvernet, men også for den reelle ytringsfriheten. Når du aldri kan være trygg på å vite hvem som følger med på ytringene dine, hvor de lagres og hva de brukes til, har det konsekvenser for hva du faktisk ytrer. Det er dette som kalles nedkjølingseffekt. Denne dynamikken vil i tillegg ramme ytringer i randsonen av det akseptable og «normale» hardest. Et levende demokrati er helt avhengig av at det finnes

rom for ytringer som utfordrer etablerte tankemåter, institusjoner og praksiser. Disse konsekvensene kunne med fordel vært ytterligere problematisert.

Datatilsynet er mener av at teknologien vil påvirke ytringsfriheten i strek grad fremover. Algoritmebaserte offentlighetssfærer, kunstig intelligens, profilering for adferdsbasert markedsføring med mer, er fenomener som i høy grad definerer dagens digitale offentlighet. Vi kan og bør strekke oss for å forstå hvordan en enda mer digitalisert ytringsarena vil påvirke ytringsfriheten fremover for å kunne ta aktive grep for å sørge for at ytringsrommet skapes i det norske samfunnets interesser og ikke på premissene til globale aktører.

Den forrige ytringsfrihetskommisjonen, som avga sin rapport i 1999, oppga tre begrunnelser for ytringsfrihetens verdi, som videre ble inntatt i Grunnloven § 100 i 2004 (side 16). Disse var sannhetssøken, demokrati og individets frie meningsdannelse. Samtlige av disse begrunnelsene påvirkes i stor grad av den digitale infrastrukturens forretningsmodell og virkemåte, noe kommisjonen med fordel kunne problematisert i enda større grad.

NOU-ens punkt 7.5 om nedkjølingseffekt slår for eksempel fast at dette er et vanskelig fenomen å måle. Samtidig vises det til en lang rekke studier som bekrefter denne effekten. Vi mener kommisjonen kunne gått enda dypere inn i forholdet mellom personvern og ytrings-, informasjons- og tankefrihet og basert den videre diskusjonen på en slik analyse.

Et eksempel på skjæringspunktet mellom ytringsfrihet og personvern er bruk av personopplysninger til profilering og adferdsbasert målretting av annonser. Dette er i høyeste grad personvernutfordringer, men har også store konsekvenser for ytringsfriheten, gitt at man forstår ytringsfrihetsbegrepet som noe mer enn bare tilgang til ytrings- og informasjonskanaler. Hvilke nyheter og ytringer du ser, eller ikke ser, har betydning for hvilke digitale ytringsrom du beveger deg i. I den forbindelse kunne kommisjonen med fordel også drøftet hva den kommende EU-forordningen for digitale tjenester (Digital Services Act, DSA) krav om at plattformsselskapene pålegges å tilby en visningsmulighet som *ikke* er basert på profilering vil ha å si for ytringsfriheten.

Kommisjonen skriver selv at de er opptatt av å ikke bli i overkant problemfokuserete, men også minne om de positive effektene internett som infrastruktur har for enkeltindividets reelle ytringsfrihet. I tråd med denne intensjonen roper de varsko om det såkalte reguleringsparadokset (side 126). Dette beskrives som dynamikken som kan oppstå når reguleringer av et marked bidrar til å konsolidere noen dominerende aktørers posisjoner, snarere enn å svekke dem.

Datatilsynet vil minne om at den kommende forordningen for digitale tjenester er utformet for å motvirke en slik effekt, ved at flere av bestemmelsene spesifikt kun treffer de store selskapene. Kommisjonen redegjør selv for dette, men kunne med fordel også inkludert dette i sin egen argumentasjon om reguleringsparadokset.

Med vennlig hilsen

Veronica Jarnskjold Buer
avdelingsdirektør, teknologi

Dag Mostuen Grytli
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen håndskrevne signaturer